

КРИВЕЦЬКИЙ

Ігор Ігорович

i.kryvetskyi@ukr.net

УДК 338.432:338.436:330.34(477)

**АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ***викладач, Львівський
університет бізнесу та
права***ANALYSIS OF THE CURRENT SITUATION OF AGRICULTURAL
ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF MACROECONOMIC DEVELOPMENT
OF UKRAINE****KRYVETSKYI Ihor Ihorovich** – Lecturer, Lviv University of Business and Law

У статті охарактеризовано значення сільського господарства для економіки України. Досліджено сучасні умови господарювання аграрних підприємств. Проаналізовано зв'язки між розвитком сільського господарства, зокрема особливостями функціонування сільськогосподарських підприємств, та макроекономічними тенденціями. Виявлено вплив основних показників функціонування сільськогосподарських підприємств та аграрного сектору на валовий регіональний продукт і наявний дохід населення.

* * *

В статье охарактеризовано значение сельского хозяйства для экономики Украины. Исследованы современные условия хозяйствования аграрных предприятий. Проанализированы связи между развитием сельского хозяйства, в частности особенностями функционирования сельскохозяйственных предприятий, и макроэкономическими тенденциями. Выявлено влияние основных показателей функционирования сельскохозяйственных предприятий и аграрного сектора на валовой региональный продукт и доход населения.

* * *

The development of competitive agricultural enterprises is a vital prerequisite for the socio-economic development of Ukraine and its security. Realizing its powerful potential, the agricultural sector provides employment for the population, mainly in rural areas and stimulates the active functioning of related industries. The spread of globalization is making significant adjustments to the processes of agricultural activity, constantly complementing them with new technical, technological, information and organizational capabilities that must be taken into account by all participants in the agricultural sector, as well as by representatives of state structures at all levels of the relevant departmental direction. Moreover, in the current conditions of European integration, agrarian market actors have to adapt to a number of external factors.

The purpose of the paper is to analyze of the current state of agricultural enterprises in the context of macroeconomic development of Ukraine.

The agricultural sector of the Ukrainian economy plays an extremely important role for the Ukrainian economy. The number of economic entities and persons employed in agriculture in Ukraine is constantly changing. It is important to note the significant structural changes observed in agricultural output, in particular since 2000 the share of non-financial corporations and general government changed from 38.2 % to 60.5 % in 2017. Accordingly, the share of households - from 61.8 % in 2000 to 39.5 % in 2017. Crop production continues to significantly dominate the structure of agricultural production. The activities of agricultural enterprises are influenced by a number of different external factors, among which the weather conditions that determine yields are particularly sensitive to crop production enterprises. To identify quantitative relations between the development of agriculture, in particular, the features of the functioning of agricultural enterprises, and macroeconomic trends, we used dynamic balance cross-sectional regression as a powerful tool for multivariate dynamic regression modeling.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, аграрний сектор, економічна система, розвиток

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, аграрный сектор, экономическая система, развитие

Keywords: agricultural enterprises, agrarian sector, economic system, development

ВСТУП

Розвиток конкурентоспроможних сільськогосподарських підприємств є вагомим передумовою для соціально-економічного розвитку України та її безпеки. Реалізуючи свій потужний потенціал, аграрний сектор забезпечує зайнятість населення, створює передумови для розвитку сільських територій та стимулює активне функціонування суміжних галузей. Поширення глобалізаційних явищ вносить значні корективи у процеси ведення сільськогосподарської діяльності, постійно доповнюючи їх новими можливостями техніко-технологічного, інформаційного та організаційного характеру, що неодмінно повинні враховувати усі учасники аграрного сектору, а також представники державних

структур усіх рівнів відповідного відомчого спрямування. Крім того, суб'єкти аграрного ринку в сучасних умовах євроінтеграції змушені адаптуватися до дії низки зовнішніх чинників.

МЕТА РОБОТИ полягає в аналізі сучасного стану сільськогосподарських підприємств у контексті макроекономічного розвитку України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використано методи аналізу і синтезу, багатофакторного динамічного регресійного моделювання. Дослідження базується на офіційних даних Державної служби статистики України та Інтернет-представництва Міністерства аграрної політики та продовольства України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Аграрний сектор відіграє надзвичайно важливу роль для економіки країни. Кількість суб'єктів господарювання і зайнятих у сільському господарстві України постійно варіює (табл. 1).

У 2017 р. налічувалося 76,6 тис. суб'єктів господарювання, з яких: 50,1 тис. підприємств, де працювало 593 тис. осіб та 26,5 тис. фізичних осіб-підприємців, до яких було задіяно 42,7 тис. зайнятих. Лівову частку аграрного потенціалу формують підприємства, на яких зосереджено: 65,4 % від загальної кількості суб'єктів;

93,3 % зайнятих і 97,2 % найманих працівників; 97,5 % виробленої продукції; 97,2 % обсягу реалізованої продукції; 97,6 % доданої вартості [1].

Важливо відзначити вагомні структурні зміни, що простежуються у випуску сільськогосподарської продукції, зокрема з 2000 р. частка нефінансових корпорацій та сектору загальнодержавного управління змінилася з 38,2 % до 60,5 % у 2017 р. Відповідно, частка домашніх господарств – з 61,8 % у 2000 р. до 39,5 % у 2017 р. (табл. 2).

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання, зайнятих і найманих працівників, що працюють у сільському господарстві України, 2010-2017 рр. [сформовано за [1]]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість суб'єктів господарювання (усього, од.)	80321	61488	68497	71058	75660	79284	74620	76593
підприємств (од.)	50666	41677	47656	49848	46012	46744	44998	50115
фізичних осіб-підприємців (од.)	29655	19811	20841	21210	29648	32540	29622	26478
Кількість зайнятих працівників (усього, тис. осіб)	811,7	750,9	751,5	726,2	733,4	642,6	658,8	635,7
на підприємствах (тис. осіб)	768,3	714,6	712	687,2	628,9	597,6	614,3	593
у фізичних осіб-підприємців (тис. осіб)	43,4	36,3	39,5	39	104,5	45	44,5	42,7
Кількість найманих працівників (усього, тис. осіб)	738,5	727,5	716,4	669,9	670,9	581,8	598,2	574,2
на підприємствах (тис. осіб)	724,8	711	697,8	652,1	596	569,4	583,4	558,1
у фізичних осіб-підприємців (тис. осіб)	13,7	16,5	18,6	17,8	74,9	12,4	14,8	16,1

Таблиця 2

Структура випуску сільського господарства, 2000-2017 рр. (% до підсумку) [сформовано за [1]]

	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Нефінансові корпорації та сектор загальнодержавного управління	38,2	39,2	50	54,4	56,5	60,2	60,7	60,5
Домашні господарства	61,8	60,8	50	45,6	43,5	39,8	39,3	39,5

Продукція рослинництва продовжує і далі суттєво домінувати у структурі сільськогосподарського виробництва 2017 р. [1]:

– у сільськогосподарських підприємствах – 108,6 млрд. грн., у постійних цінах 2010 р. (77,3 %); продукція тваринництва – 31,9 млрд. грн.;

– у фермерських господарствах – 20,3 млрд. грн. (93,5 %); продукція тваринництва – 1,4 млрд. грн.;

– у господарствах населення – 70,9 млрд. грн. (65,2 %); продукція тваринництва – 37,7 млрд. грн.

Діяльність аграрних підприємств піддається впливу низки різних зовнішніх чинників, серед яких особливо відчутними для підприємств сфери рослинництва є погодні умови, що визначають урожайність (рис. 1).

Проте у господарствах населення ці коливання є менш відчутними (рис. 2).

Для виявлення кількісних зв'язків між розвитком сільського господарства, зокрема особливостями функціонування сільськогосподарських підприємств, та макроекономічними тенденціями, вважаємо доцільним використання динамічної балансової кросс-секшн регресії, як вагомого інструмента багатофакторного динамічного регресійного моделювання. В якості множини показників відібрано на основі експертних оцінок 20 вхідних (незалежних a_n) вагомих показників функціонування сільськогосподарських підприємств і аграрного сектору України загалом (продуктивність праці

у сільськогосподарських підприємствах, зайнятих у рослинництві (a_1) та зайнятих у тваринництві (a_2); кількість зайнятого населення у сільському господарстві (a_3); наявність тракторів (a_4), зернозбиральних комбайнів (a_5), установок та апаратів для доїння корів у сільськогосподарських підприємствах (a_6); валовий збір культур зернових та зернобобових (a_7); урожайність культур зернових та зернобобових (a_8); валовий збір картоплі (a_9); урожайність картоплі (a_{10}); валовий збір культур овочевих (a_{11}); урожайність культур овочевих (a_{12}); середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників підприємств сільського господарства (a_{13}); реалізація сільськогосподарськими підприємствами зернових та зернобобових культур (a_{14}), олійних культур (a_{15}), овочів (a_{16}), плодів та ягід (a_{17}), худоби та птиці (a_{18}), молока та молочних продуктів (a_{19}), яєць (a_{20})).

Водночас залежними змінними, які певною мірою є індикаторами макроекономічних тенденцій, обрано валовий регіональний продукт (ВРП) у розрахунку на 1 особу (B_1) та наявний дохід населення у розрахунку на 1 особу (B_2). Для покращення об'єктивності результатів статистичні дані окреслених вихідних параметрів переведено у долари США за розрахунком середньорічного курсу за кожним роком досліджуваного періоду (2012-2017 рр.).

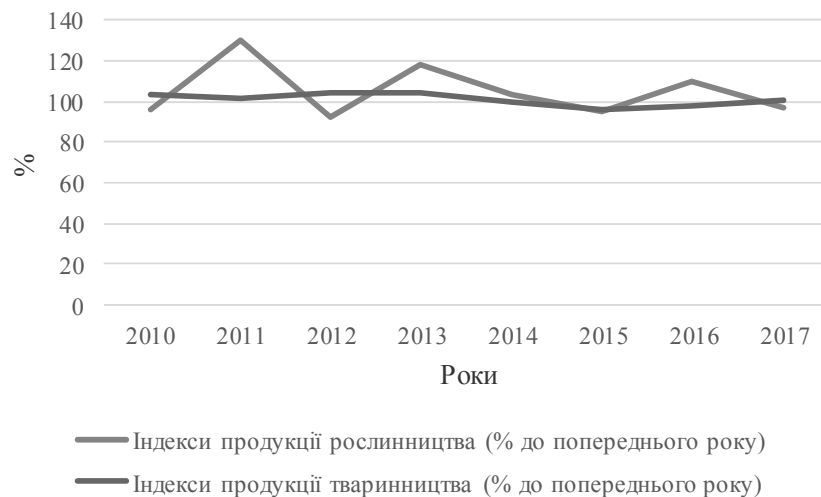

Рис. 1. Індекси продукції сільського господарства за видами [сформовано за [1, 2]]

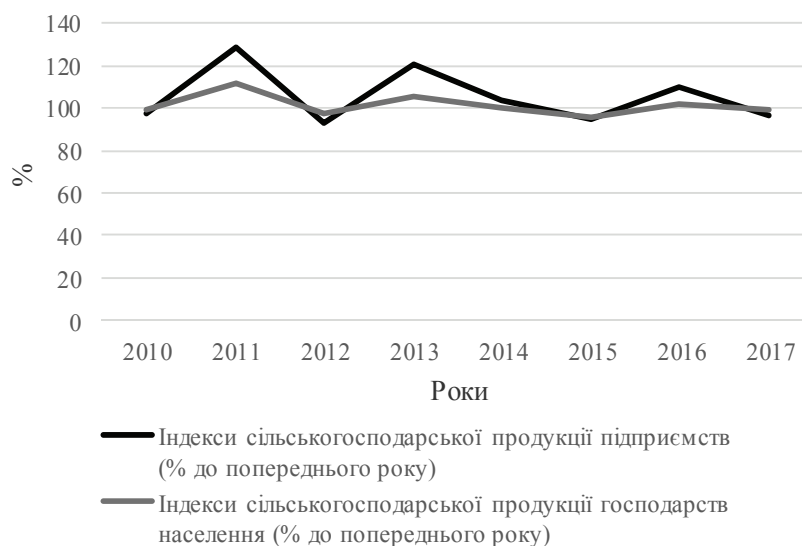

Рис. 2. Індекси продукції сільського господарства за видами суб'єктів господарювання [сформовано за [1, 2]]

Даний перелік, звичайно, не є вичерпним та у перспективі подальших досліджень буде доповнюватися, паралельно розширюючи інструментарій та посилюючи базу для підтвердження важливих наукових гіпотез у даному напрямі. Для проведення даного аналізу обрано програмне середовище Statistica 10.0 та усі показники (2012-2017 рр.) у розрізі регіонів України логарифмувалися. При цьому утворилась масштабна генеральна вибірка із 2880 спостережень (20 показників за 6 років у кожному із 24 регіонів) для кожної залежної змінної. Результати оцінки впливу вище окреслених вхідних показників ($a_1, \dots, a_{20}$) на ВРП (B_1) і наявний дохід населення (B_2) відображено у табл. 3.

Результати аналізу статистично значущі, про що засвідчують значення коефіцієнта кореляції ($R_1=0,902$; $R_2=0,848$), скоригованого коефіцієнта детермінації ($R_1^2=0,813$; $R_2^2=0,72$) та критерію Фішера ($F_1(13,130) = 43,479$; $F_2(9,134) = 38,271$).

Так, за результатами динамічної балансової кросс-секшн регресії, найбільший вплив на ВРП серед досліджуваних показників здійснює наявність тракторів у сільському господарстві ($a_4 = 1,881$). Тобто, зі збільшенням їх кількості на 1000 од., ВРП у розрахунку на 1 особу зростає на 1,88 дол. США. Середнім впливом на B_1 відзначається обсяг реалізації худоби та птиці сільськогосподарськими підприємствами ($a_{18} = 0,496$). Значним оберненим впливом на залежну змінну характеризуються: наявність зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах ($a_5 = -0,778$), вище середнього оберненим – реалізація олійних культур ($a_{15} = -0,651$) та середнім оберненим – реалізація зернових та зернобобових культур ($a_{14} = -0,428$). Такі результати в основному можна пояснити наявністю низки корупційних схем і неоподаткованих фінансових потоків у цих напрямках сільськогосподарського виробництва та не повну об'єктивність статистичної інформації.

Таблиця 3

Вплив основних показників функціонування сільськогосподарських підприємств та аграрного сектору (a_1 - a_{20}) на валовий регіональний продукт (B_1) і наявний дохід населення (B_2) [розраховано та сформовано за [1; 2]]

НЕЗАЛЕЖНІ ЗМІННІ	ЗАЛЕЖНІ ЗМІННІ	
	(B_1)	(B_2)
	Коефіцієнт кореляції	
	$R_1=0,902$	$R_2=0,848$
	Скоригований коефіцієнт детермінації	
	$R_1^2=0,813$	$R_2^2=0,72$
	Критерій Фішера	
	$F_1(13,130)=43,479$	$F_2(9,134)=38,271$
	при $p_1<0,0000$	при $p_2<0,00000$
	Вільний член	
	$B_1= 16,496$	$B_2= 14,291$
a_2	-0,476	-0,439
a_3	0,152	0,207
a_4	1,881	0,719
a_5	-0,778	—
a_6	-0,202	—
a_9	0,374	0,467
a_{10}	-0,238	-0,294
a_{13}	—	-0,232
a_{14}	-0,428	-0,864
a_{15}	-0,651	—
a_{16}	0,198	—
a_{17}	-0,170	—
a_{18}	0,496	0,222
a_{20}	0,39	0,417

Для залежної змінної B_1 рівняння має наступний вигляд:

$$B_1 = 16,5 - 0,476a_2 + 0,152a_3 + 1,881a_4 - 0,778a_5 - 0,202a_6 + 0,374a_9 - 0,238a_{10} - 0,428a_{14} - 0,651a_{15} + 0,198a_{16} - 0,170a_{17} + 0,496a_{18} + 0,39a_{20}. \quad (1)$$

На дохід населення, за результатами аналізу, найбільший вплив також здійснює показник наявності тракторів ($a_4 = 0,719$), середній вплив – валовий збір картоплі ($a_9 = 0,467$) та обсяги реалізації яєць сільськогосподарськими підприємствами ($a_{20} = 0,417$). Значний обернений вплив на B_2 простежується в обсягах реалізації зернових та зернобобових культур сільськогосподарськими підприємствами ($a_{14} = -0,864$).

Для залежної змінної B_2 рівняння має наступний вигляд:

$$B_2 = 14,3 - 0,439a_2 + 0,207a_3 + 0,719a_4 + 0,467a_9 - 0,294a_{10} - 0,232a_{13} - 0,864a_{14} + 0,222a_{18} + 0,417a_{20}. \quad (2)$$

ВИСНОВКИ

Окреслені особливості функціонування сільськогосподарських підприємств можуть бути певними орієнтирами для врахування у процесі розробки та реалі-

зації стратегічних рішень на усіх рівнях ієрархії управління щодо посилення їх конкурентоспроможності на внутрішніх та зовнішніх ринках. Зокрема, розширюючи інструментарій, сформовані на основі отриманих результатів аналізу рівняння (1)-(2) будуть вагомими компонентами базису подальших досліджень розвитку сільськогосподарських підприємств у контексті макроекономічних зрушень України, зокрема у процесі моделювання та прогнозування ключових параметрів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційне Інтернет-представництво Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua>.

References

1. State Statistics Service of Ukraine: Official site. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
2. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine: Official Internet representation. URL: <http://minagro.gov.ua>. [in Ukrainian].